

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIAL-POLITICE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE ȘI ȘTIINȚE SOCIAL-POLITICE

Domeniul: Științe Politice

POLITICI PUBLICE ÎN PRIVIINȚA GUVERNĂRII
ELECTRONICE. ÎNTRE ACȚIUNE GUVERNAMENTALĂ
ȘI COMPORTAMENT INDIVIDUAL
REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

PROF.UNIV.DR. VIRGIL STOICA

Student-doctorand:

EMANUEL-IONUȚ ZANOSCHI

Cuprins	
Cuprins.....	2
Cuprinsul tabelelor.....	4
Cuprinsul figurilor.....	5
Introducere.....	6
I. Politicile publice. Definiții și clarificări conceptuale.....	21
I.1. Procesul politicilor publice.....	26
I.1.1. Stabilirea agendei (identificarea și definirea problemei).....	27
I.1.2. Identificarea variantelor și alegerea soluției potrivite.....	29
I.1.3. Implementarea politicilor publice.....	31
I.1.4. Monitorizarea și evaluarea politicilor publice.....	33
II. Guvernarea electronică. Modele, dimensiuni, problematizări.....	36
II.1. Ce este guvernarea electronică?.....	38
II.2. Paradigme și dimensiuni ale guvernării electronice.....	42
II.3. Avantaje, dezavantaje, actori și legături în guvernarea electronică.....	44
II.4. Niveluri ale guvernării electronice.....	53
II.5. Domenii ale guvernării electronice.....	60
II.6. Ofertă și cerere în cadrul guvernării electronice.....	63
II.7. Politici publice în privința guvernării electronice. Fenomenul Fake News.....	73
III. Viitorul guvernării electronice. Perspective asupra Inteligenței Artificiale.....	86
III.1. Definirea inteligenței artificiale.....	86
III.2. Aplicații ale inteligenței artificiale.....	89
III.3. Perspective asupra Inteligenței Artificiale.....	92
IV. Măsurarea guvernării electronice.....	95
IV.1. Importanța măsurării e-guvernării.....	96
IV.2. Benchmarking în guvernarea electronică.....	98
IV.3. Modalități de măsurare și indici de referință.....	104
V. Metodologia și desfășurarea cercetării.....	116
V.1. Scopul, obiectivele, întrebările și ipotezele cercetării.....	116
V.2. Instrumentarul metodologic utilizat.....	119

V.3. Limite ale cercetării.....	120
VI. Digitalizare la nivel european. Evoluție și implicații.....	122
VI.1. Evoluția măsurilor legislative europene în domeniul guvernării electronice.....	122
VI.2. Măsurarea guvernării electronice la nivelul Uniunii Europene.....	132
VI.3. Perspective ale guvernării electronice în Uniunea Europeană.....	143
VII. Digitalizare la nivel național. Evoluție, măsuri și instituții.....	146
VII.1. Evoluția guvernării electronice în România.....	146
VII.2. România și dezvoltarea guvernării electronice.....	154
VII.3. Perspective ale României în domeniul guvernării electronice.....	169
VIII. Comportamentul digital al tinerilor. Dimensiunea digitală a politicilor de tineret.....	171
VIII.1. Instrumente pentru participarea tinerilor.....	171
VIII.2. Interacțiunea tinerilor cu mass-media.....	172
VIII.3. Promovarea participării tinerilor la educație și formare.....	173
VIII.4. Tinerii și fenomenul Fake News.....	175
VIII.5. Rezultatele aplicării instrumentului de măsurare al comportamentului digital al tinerilor din regiunea NE a României.....	176
Concluzii.....	195
Bibliografie.....	200
Anexa 1. Chestionar.....	220

Cuprinsul tabelelor

Tabel 1.1 Metode de structurare a problemelor.....	29
Tabel 4.1 Metode de cercetare ale guvernării electronice.....	101
Tabel 4.2 Indici ai guvernării electronice.....	105
Tabel 6.1 Programe ale Uniunii Europene privind guvernarea electronică,prelucrare autor.	125
Tabel 6. 2 Legislație UE privind Guvernarea electronică, prelucrare autor.....	128
Tabel 7.1 Legislație a României privind guvernarea electronică, prelucrare autor.....	150
Tabel 7.2 E-government Development Index, Organizația Națiunilor Unite, prelucrare autor	168
Tabel 8.1 Utilizați internetul în primul rând pentru?, prelucrare autor.....	179
Tabel 8.2 Domeniile unde ar trebui să existe mai multă digitalizare în zona instituțiilor publice, prelucrare autor.....	180

Cuprinsul figurilor

Figura 2. 1 Legătura dintre guvernare, cetățeni și afaceri.....	52
Figura 6. 1 Indicele economiei și societății digitale, 2016.....	135
Figura 6. 2 Indicele economiei și societății digitale, 2017.....	136
Figura 6. 3 Indicele economiei și societății digitale, 2018.....	137
Figura 6. 4 Indicele economiei și societății digitale, 2019.....	139
Figura 6. 5 Indicele economiei și societății digitale, 2020.....	139
Figura 6. 6 Indicele internațional al economiei și societății digitale 2020.....	141
Figura 6. 7 Indicele economiei și societății digitale, 2021.....	141
Figura 6. 8 Indicele economiei și societății digitale, 2022.....	143
Figura 7. 1 Conectivitate în România, Indicele economiei și societății digitale.....	158
Figura 7. 2 Capital uman în România, Indicele economiei și societății digitale.....	159
Figura 7. 3 Utilizarea serviciilor de internet în România, Indicele economiei și societății digitale.....	160
Figura 7.4 Integrarea tehnologiei digitale în România, Indicele economiei și societății digitale	161
Figura 7.5 Servicii publice digitale în România, Indicele economiei și societății digitale....	162
Figura 8.1 Care este modalitatea prin care plătiți accesul la internet, prelucrare autor.....	177
Figura 8.2 Sunteți mulțumit de viteza internetului la care aveți acces în zona dumneavoastră?, prelucrare autor.....	177
Figura 8.3 Experimentați întreruperi ale furnizării serviciilor de internet?, prelucrare autor	178
Figura 8.4 Câte ore alocați internetului în fiecare zi?, prelucrare autor.....	178
Figura 8.5 În relație cu instituțiile publice în ultimul an calendaristic, prelucrare autor.....	179
Figura 8.6 Digitalizarea administrației publice din România, prelucrare autor.....	180
Figura 8.7 Fenomenul Știrilor False, prelucrare autor.....	181
Figura 8.8 Cine are trebui să declare că o informație este fake news?.....	182
Figura 8.9 Din ce surse de informații vă țineți la curent cu evenimentele zilnice?.....	182
Figura 8.10 Câtă încredere aveți în informațiile găsite pe internet?.....	183
Figura 8.11 Aveți încredere în informațiile transmise de autorități prin canale oficiale?.....	183
Figura 8.12 Cine ar trebui să lupte cu acest fenomen?.....	184
Figura 8.13 Votul electronic.....	185

Figura 8.14 Vârsta respondenților.....	185
Figura 8.15 Ocupația actuală a respondenților.....	186
Figura 8.16 Regresie logistică, vot electronic variabilă dependentă.....	187
Figura 8.17 Model 1 regresie logistică.....	188
Figura 8.18 Model 2 regresie logistică, Clasificarea după mediul de proveniență.....	189
Figura 8.19 Model 2 regresie logistică, clasificare în funcție de nivelul de educație.....	190
Figura 8.20 Model 2 regresie logistică, clasificare în funcție de vârstă.....	191
Figura 8.21 Model 2 regresie logistică, clasificare în funcție de gen, reprezentare gen masculin.....	192
Figura 8.22 Model 2 regresie logistică, clasificare în funcție de gen, reprezentare gen feminin	193

Introducere

Tehnologia face parte tot mai mult din viața noastră. Va câștiga tot mai mult teren, astfel încât la un moment dat va exista tehnologie în toate domeniile vieții. De aceea, în lucrarea de față subliniez importanța pe care o are tehnologia pentru cetățeni, mai ales pentru tineri care sunt cea mai conectată generație din punct de vedere al comunicării online.

De foarte multe ori, mai ales în spațiul public românesc, atunci când se discută despre instituțiile statului analiza este de cele mai multe ori despre necesitatea unor schimbări. Multe dintre interacțiunile pe care le avem cu instituțiile statului par să fie mai complicate decât ar trebui. Iar dacă aceasta este o părere generală în societate, voi analiza în această lucrare care este percepția tinerilor asupra statului și instituțiilor sale.

Am dezvoltat un plan de cercetare ce duce mai departe interesele de cercetare pe care le-am început la ciclurile de studii anterioare. Urma să analizez cum interacționează oamenii cu instituțiile publice folosind tehnologia. Din cauza pandemiei Covid 19 am fost nevoit să fac o serie de schimbări asupra planului inițial, îndreptându-mi atenția mai degrabă spre sectorul de tineret, vizând astfel printr-un chestionar aplicat online comportamentul tinerilor față de instituțiile statului în cele 6 județe ale Regiunii Nord-Est a României. Am în vedere și alte aspecte, cum ar fi utilizarea mijloacelor digitale, implicarea civică, posibilitatea votului electronic și cum a dezvoltat statul român o legislație potrivită pentru interacțiunea cu cetățenii. Alte capitole din lucrarea de doctorat fac referire la paradigme și dimensiuni ale guvernării electronice, măsurarea guvernării electronice, politici publice de tineret la nivel european și național, perspective ale inteligenței artificiale în contextul guvernării.

Am ales această temă pentru că am dorit să analizez problematica interacțiunii cetățenilor cu instituțiile statului folosind mijloace digitale din două perspective, una teoretică și una practică. Pentru a putea analiza din perspectivă teoretică, am cercetat literatura de specialitate din domeniul politicilor publice și guvernării electronice, dar și documente, rapoarte și planuri ale instituțiilor europene și naționale. Din punct de vedere practic, voi explora rezultatele aplicării unui chestionar online în rândul tinerilor din regiunea Nord-Est a României pentru a măsura implicarea acestora folosind mijloace digitale.

Titlul a fost construit în jurul unei dualități a cercetării. Lucrarea „Politici publice în privința guvernării electronice. Între acțiune guvernamentală și comportament individual” își propune două mari sfere de acțiune. Am fost motivat în alegerea acestei teme de faptul că în lucrările mele anterioare am abordat tot sfera politicilor publice, mai exact în lucrarea de licență am făcut referire la legătura dintre suveranitate și moneda virtuală iar în lucrarea de disertație

am analizat care este rolul unei rețele de socializare în contextul comunicării instituționale. Îmbinam de data aceasta noile cunoștințe despre guvernare electronică cu folosirea unei rețele de socializare dintr-o perspectivă instituțională. Am realizat astfel o analiză la momentul respectiv a paginilor de facebook ale orașelor reședință de județ din România și în ultima parte a lucrării am propus o serie de măsuri pe care le-ar putea implementa o instituție publică din România pentru a performa din punct de vedere al comunicării publice.

În cadrul acestei lucrări de doctorat am continuat și dezvoltat drumul pe care l-am început încă din primii ani de studiu academic. Mă preocupă sfera politicilor publice, a guvernării electronice, dar și a implicării civice în societate. Motivația personală stă în credința că pot schimba societatea din jurul meu prin puterea exemplului și prin a învăța alți oameni cum pot deveni cetățeni buni ai comunităților în care trăiesc.

Obiectivul general al lucrării este analizarea politicilor publice în privința guvernării electronice la nivel european și național în vederea identificării celor mai bune metode prin care poate fi sprijinit un comportament activ al tinerilor în relație cu instituțiile publice folosind mijloace digitale.

Pentru a sprijini realizarea obiectivului general, au fost identificate o serie de obiective specifice de cercetare:

- O1. Consultarea literaturii de specialitate în privința politicilor publice și a guvernării electronice importante pentru a crea o imagine de ansamblu asupra temei.
- O2. Studiarea legislației europene privitoare la guvernarea electronică și a măsurilor luate pentru implementarea unei guvernări mai bune folosind mijloace digitale.
- O3. Analizarea legislației naționale cu referință la guvernarea electronică dar și a instituțiilor implicate în implementarea mijloacelor digitale în guvernare la nivel național.
- O4. Determinarea celor mai importante perspective ale guvernării electronice în contextul schimbărilor tehnologice actuale.
- O5. Identificarea modalităților de măsurare a guvernării electronice la nivel internațional, european și național.
- O6. Investigarea comportamentului tinerilor privitor la problematica guvernării electronice și a interacțiunilor cu instituțiile statului.
- O7. Măsurarea interacțiunii tinerilor cu instituțiile statului folosind mijloacele guvernării electronice.

Pentru a realiza aceste obiective am aplicat online chestionarul din Anexa 1 pe un eșantion neprobabilistic, convenabil, din cauza condițiilor pandemice din anul 2021 ce au afectat atât România cât și întreaga planetă. Din aceste cauze, aplicarea acestuia online a fost considerată mai facilă, reușind totuși să extrag câteva concluzii relevante pentru studiul de față.

Câteva întrebări de cercetare au apărut în cadrul acestui demers academic:

- Q1. Cum au evoluat politicile publice în istoria recentă pe plan internațional și național?
- Q2. Ce sunt guvernarea și governanța electronică și cum pot ele transforma administrația publică?
- Q3. Care sunt perspectivele în privința guvernării electronice?
- Q4. Este măsurată guvernarea electronică la nivel internațional? Dar la nivel european și național?
- Q5. Cum a evoluat digitalizarea la nivel european și care sunt cele mai importante măsuri luate pentru a asigura rezultate bune în acest domeniu?
- Q6. Ce a presupus implementarea guvernării electronice în România în ceea ce privește legislația dar și instituțiile implicate în acest proces?
- Q7. Cum sunt percepute mijloacele guvernării electronice la nivelul tinerilor?

Politicile publice au evoluat pentru a rezolva problemele publice cu care se confruntă diverse comunități, fie ele internaționale, naționale sau chiar locale. Avansul tehnologic a dus la nevoia unei flexibilități a instituțiilor publice, astfel încât să răspundă cât mai rapid cererilor care pot apărea.

Governanța electronică dezvoltă noțiunea de guvernare, utilizând mijloace digitale pentru a implica activ și alți actori în luarea deciziilor în sfera publică. Perspectivele în zona guvernării electronice și digitalizării sunt largi, cu noi tehnologii, cum ar fi inteligența artificială, care vor schimba paradigmele actuale.

Guvernarea electronică este măsurată la nivel internațional prin mai mulți indicatori, dezvoltați de instituții publice, universități dar și actori privați interesați de acest domeniu. La nivel european, digitalizarea a evoluat într-un ritm foarte rapid, Uniunea Europeană investind multe resurse pentru a nu rămâne în urmă în cursa digitalizării mondiale.

La nivel național, procesul digitalizării a evoluat mai greu, fiind viciat de multe promisiuni neîmplinite și resurse cheltuite într-o manieră nu tocmai eficientă. De aceea, în măsurătorile europene, țara noastră ocupă de cele mai multe ori un loc în partea de jos a clasamentului, cu perspective nu tocmai optimiste de creștere.

Comportamentul digital al tinerilor pe care l-am măsurat prin intermediul instrumentului de cercetare pe care l-am utilizat, chestionarul, este unul ce ține mai puțin de relația cu instituțiile publice și mai mult de folosirea internetului în scopuri personale.

Am realizat această lucrare doctorală prin intermediul unei metode de cercetare teoretice prin care s-a investigat în primul rând literatura de specialitate referitoare la domeniul politicilor publice și a guvernării electronice la nivel internațional și cu aplicabilitate la nivelul Uniunii Europene și a României. Am analizat dacă există o legătură între politicile europene din ultimii 20 de ani și politicile României de la aderare la Uniune, din anul 2007. În al doilea rând, am măsurat gradul de interacțiune al tinerilor din regiunea Nord-Est a României cu instituțiile statului folosind mijloace digitale.

În cadrul acestui instrumentar metodologic, am utilizat mai multe metode de cercetare, printre care putem aminti:

1. Analiza literaturii de specialitate care este realizată în prima parte a lucrării, cuprinzând câteva zeci de cărți, articole științifice, lucrări științifice ce au fost prezentate în cadrul unor conferințe naționale și internaționale și alte studii și rapoarte ce fac referire la dimensiunile fundamentale ale acestei lucrări: politicile publice, guvernarea electronică, comportamentul individual al cetățenilor.
2. Analiza unor documente și propuneri oficiale de la nivel european și național ce au privit domeniul guvernării electronice și al digitalizării, precum și rapoarte și alte documente întocmite de alți actori internaționali, fie ei instituționali sau privați, cum ar fi: Organizația Națiunilor Unite, Banca Mondială, Universități internaționale, PricewaterhouseCoopers International, etc.
3. Studiu comparativ între România și alte state europene în ceea ce privește componentele Indicelui Economiei și Societății Digitale, cel mai important instrument de măsurare a guvernării electronice și digitalizării la nivel european.
4. Anchetă realizată utilizând chestionarul ca instrument de cercetare, realizat de către autor. Este o cercetare a datelor primare colectate online din regiunea Nord-Est a României, de tip cantitativ și rezultatele sunt prezentate în ultima parte a tezei de doctorat, în capitolul dedicat comportamentului digital al tinerilor.

În cadrul *Capitolului I – Politici publice. Definiție și concepte generale*, am început cu o definiție a conceptelor legate de sfera politicilor publice, realizând în primul rând o diferență între înțelegerea generală a politicii și domeniul politicilor publice. Astfel, dacă politica este asociată în general cu activitatea partidelor politice și tot ce ține de acestea, o politică publică

este mai degrabă o sumă de decizii luate de o autoritate privind alegerea unor obiective și a unor resurse care puse împreună să ducă la rezolvarea unei probleme ce afectează un grup reprezentativ de cetățeni.

Pot exista mai multe abordări asupra acestui domeniu, poate cele mai importante fiind una de tip „legalist” specifică Franței și țărilor din sudul Europei, ce se bazează pe o demarcație clară între politică și administrație publică, alta de tip „orientare spre rezultat”, specifică spațiului anglosaxon, fiind centrată pe rezultate. Există mai multe modele sau paradigme ale abordării procesului politicilor publice, printre cele mai importante fiind: modelul pluralist, modelul elitist, modelul rațional, modelul incremental, modelul teoriei jocurilor, modelul teoriei opțiunii politice, modelul instituționalist.

Politicile publice se desfășoară în cadrul unui anumit proces standard, indiferent de domeniul în care acționează respectiva politică publică. În prima etapă, cea a *identificării și detalierii problemei*, se pot regăsi mai multe modalități pentru a stabili agenda publică referitoare la cele mai importante probleme ce ar trebui rezolvate. În spațiul public, resursele materiale și umane vor fi de cele mai multe ori mai puține decât necesarul, așa că decidenții vor trebui să ia decizii asupra unei ierarhii a importanței problemelor din spațiul public. Pot exista mai multe tipuri de agende, printre care: agenda publică, agenda instituțională, agenda media. Ele se pot suprapune sau nu depinzând de interesele actorilor implicați în elaborarea și implementarea politicilor publice. William Dunn¹ a realizat un model pentru structurarea problemelor ce are în vedere mai multe metode și proceduri pentru a atinge o serie de scopuri pe care le-am descris pe larg în Tabelul 1 al lucrării de față.

A doua etapă, intitulată *Identificarea variantelor și alegerea soluției potrivite*, presupune aplicarea mai multor metode pentru a găsi cât mai multe variante pentru a rezolva o problemă de politică publică. Printre aceste metode se numără brainstorming-ul, tehnica delphi, consultările cu specialiști, studierea modului în care s-au rezolvat situații similare sau investigația rapidă. Fie că este vorba de alegerea unor metode calitative sau cantitative, decidentul trebuie să ia în considerare ambele tipuri de metode și să realizeze un mix din acestea pentru a lua decizia cea mai bună.

Următoarea etapă, cea a *Implementării politicii publice*, presupune adoptarea unui plan de acțiuni prin care varianta propusă ca soluție la problema de politică publică să fie pusă în aplicare. Pentru fiecare dintre activitățile subsecvente identificate, se vor stabili termene concrete de realizare, se va specifica cine este responsabil cu îndeplinirea respectivei activități,

¹ Willian N., Dunn, *Public Policy Analysis. An Introduction*, 4th edition, Pearson, New Jersey, 2008, p.6

se va estima bugetul necesar realizării activității și se vor preciza rezultatele așteptate, precum și indicatorii propuși pentru măsurarea acestor rezultate. Există două modele importante în această etapă care pot fi aplicate, modelul *top-down* (de sus în jos) și modelul *bottom-up* (de jos în sus) pe care le-am descris pe larg în cadrul acestui subcapitol.

Monitorizarea și evaluarea politicii publice este ultima etapă a acestui proces și presupune mai multe acțiuni care pot modifica cursul implementării (monitorizarea) sau analizează rezultatele obținute în urma implementării (evaluarea).

Monitorizarea se bazează pe un proces riguros de colectare a informațiilor importante despre desfășurarea unei politici publice, în timp ce evaluarea folosește aceste informații cu scopul de a analiza modul în care o politică publică și-a atins obiectivele anunțate inițial. Există mai mulți indicatori de performanță care se pot folosi pentru a determina succesul unei politici publice, printre care amintim indicatorii de intrare, de rezultat și de impact, despre care am dezvoltat mai multe informații în acest subcapitol.

În cadrul *Capitolului II - Guvernarea electronică și concepte fundamentale despre guvernare* se analizează cum poate fi condus un stat cu ajutorul mijloacelor digitale. Am făcut o distincție între conceptul de guvernare și cel de guvernanță, al doilea desemnând noi forme de guvernare ale statului alternative, punând accentul pe legătura dintre actorii instituționali și cei care țin de societatea civilă.

Despre guvernarea electronică se poate spune că poate fi definită, în sens restrâns, ca „producția și oferirea de servicii publice prin intermediul tehnologiei informației”². O altă definiție spune că guvernarea electronică poate fi înțeleasă ca utilizarea tehnologiei informației și a comunicării în vederea promovării unei guvernări eficiente și eficace, pentru facilitarea accesului la serviciile guvernamentale, pentru a permite un mai mare acces la informațiile publice și pentru a spori responsabilitatea guvernării față de cetățeni³. Toate aceste definiții ne dau o reprezentare a acestei noțiuni complexe.

Există mai multe modele ce pot caracteriza guvernarea electronică, dintre care, cele mai importante amintite sunt: modelul de diseminare la scară largă, modelul fluxului critic, modelul analizei comparative, modelul grupului de presiune și lobby, modelul serviciului interactiv⁴. Există mai mulți actori care influențează într-o măsură mai mare sau mai mică luarea deciziilor, putem vorbi despre guvernanța electronică, atunci când privim acțiunea tuturor acestor actori.

²Virgil, Stoica, Ovidiu, Gherasim-Proca, *Guvernarea electronică de la promisiuni teoretice la realități empirice*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2014, p.13.

³Subhash, Bhatnagar, *E-Government. From Vision To Implementation*, Sage Publication Ltd, Londra, 2004, p.16

⁴Michael, Sprecher, „Racing to E-government: Using the Internet for Citizen Service Delivery”, *Government Finance Review*, 16(5), pp. 21-22

Pe lângă aceste instituții se pot implica și diverse organizații nonguvernamentale care să facă presiune pentru diverse teme de actualitate pentru societatea civilă în general.

Mai departe, privind guvernarea electronică în context european și național, se poate spune că ea va trebui bazată pe cunoaștere, utilizator, distribuție și ramificație. Cu atât mai mult, implementarea unei viziuni așa de ambițioase va trebui să conțină cel puțin patru puncte cheie, care derivă din patru domenii: politic, economic, social și tehnologic. Globalizarea aduce o serie de beneficii însă și o serie de pericole cu care se pot confrunta statele, actorii privați dar și cetățenii. Pentru a putea folosi în siguranță o infrastructură informatică ea trebuie să fie adusă la zi atât din punct de vedere hardware cât și software. Nu trebuie neglijate competențele digitale ale celor ce operează aceste platforme, factorul uman fiind de cele mai multe ori cel responsabil pentru problemele din sistemele informatice.

Paradigme și dimensiuni ale guvernării electronice aduce în vizor relația între tehnologie și administrația publică care a fost în ultimii ani una foarte dinamică. Mai ales din punct de vedere al funcționării în cadrul unei pandemii globale, administrația publică din fiecare țară a trebuit să se adapteze la un alt stil, mult mai axat pe interacțiunile online. Autoritățile naționale au lansat ample programe de digitalizare, mai ales în domeniul sanitar, însă o dată cu această criză s-au văzut și neajunsurile sistemelor actuale. Unele au evoluat mai degrabă în urma presiunii publice, timpul fiind indicatorul care ne va spune dacă aceste evoluții se dovedesc sustenabile pe termen lung.

În următorul subcapitol am urmărit care sunt modelele guvernării electronice și o serie de avantaje, dezavantaje, dar și actori și legături în guvernarea electronică. Cele mai importante avantaje ale guvernării electronice ar putea fi: Diminuarea costurilor materiale, Promovarea dezvoltării economice, Îmbunătățirea transparenței instituțiilor publice, Îmbunătățirea livrării serviciilor publice, Îmbunătățirea administrației publice, Crearea unei societăți electronice, Reducerea corupției și a fraudelor economice. Însă nu este doar despre avantaje, pentru că tehnologia din procesele administrative poate veni și cu o serie de dezavantaje, printre care se numără: Automatizarea proceselor duce la pierderea unor locuri de muncă, Schimbarea spațiului de interacțiune între cetățean și autorități, Schimbarea paradigmei guvernării din una clasică în una a digitalizării este un fenomen cu efecte necunoscute pe termen lung, Dublarea modalității de livrare a serviciilor, Caracteristicile diferite ale oamenilor și roboților, Securitatea datelor personale, Controlul excesiv în cadrul organizațiilor publice.

Există 3 modalități de facilitare a proceselor de guvernare electronică, în funcție de cei mai importanți actori implicați:

1. Guvern-Cetățean
2. Guvern-Privat (Mediu de afaceri)
3. Guvern-Guvern

Am dezvoltat în cadrul acestui subcapitol pe larg relațiile dintre aceste procese de guvernare electronică. Am trecut apoi la dimensiuni și niveluri ale guvernării electronice și am analizat următoarele dimensiuni: strategică, tehnologică, organizațională, economică, operațională și a serviciilor publice. Am analizat și 3 niveluri: primul, de bază, legat de *informații și comunicare*, în care instituțiile publice se concentrează pe a avea portaluri web cu informații puse la dispoziția cetățenilor, nivelul al doilea, legat de *producție de servicii*, cum ar fi: servicii de administrare pentru achiziții electronice dar și servicii tradiționale, cum ar fi impozitarea, educația, înregistrarea rezidenților, achiziția cărților de identitate etc. și al treilea, cel al *participării* ce ar trebui să permită interacțiunea reală între instituții și cetățeni și posibilitatea acestora din urmă de a face petiții, propuneri, a vota electronic etc.

Am continuat în următorul subcapitol cu câteva dintre domeniile guvernării electronice, printre care am explorat e-sănătatea, e-taxarea, e-urbanizarea, e-justiția, e-gis (care ține de un sistem informațional geografic). Am dezvoltat asumția că guvernarea în domeniul digitalizării a preluat caracteristici din modelele comerțului electronic, astfel putem analiza conceptul de guvernare electronică prin prisma a două componente de bază ale pieței în general: oferta și cererea, de data aceasta din perspectiva serviciilor publice. Oferta de servicii publice este reprezentată de capacitatea instituțiilor publice de a pune la dispoziția cetățenilor servicii publice în mod digital iar cererea are legătură cu o etapă superioară, cea a interacțiunii cetățenilor cu instituțiile publice. Cererea de servicii electronice vine din două direcții, din partea cetățenilor și din partea firmelor care interacționează cu instituțiile statului. Cetățenii au nevoie de servicii publice din domenii diverse, cum ar fi plata taxelor online, înregistrarea formularelor sau diferitelor cereri online, servicii de educație sau sănătate online. Firmele pe de altă parte au nevoie de plata taxelor, servicii de înregistrare a datelor fiscale, transparență a licitațiilor la care participă etc. Toate aceste procese se pot desfășura atât la nivel local, cât și național sau chiar internațional.⁵

⁵Tommi, Inkinen, „Best practices of the Finnish Government Information Society Policy Programme, Technology, provision and impact scale”, *Transforming Government: People, Process and Policy*, 6, 2, 2012, pp.167-187

Pentru a putea funcționa eficient această relație bazată pe cerere și ofertă, este nevoie de o încredere ridicată în funcționarii publici. Au fost subliniate mai multe niveluri de încredere, începând de la un prim nivel al încrederii scăzute. Acesta predomină în țările în care sistemele administrative se caracterizează printr-o zonă semnificativă de informalitate și relațiile între liderii politici și cei care slujesc interesele statului se bazează pe loialismul personal. Al doilea nivel ar include valori ale funcționarilor publici precum precizia, stabilitatea, fiabilitatea, probitatea, predictibilitatea și, mai ales, un angajament la corectitudine. Corectitudinea este înțeleasă atât în sens orizontal cât și vertical astfel că persoanele cu aceleași atribute ar trebui să fie tratate în mod egal, iar cele cu atribute diferite tratate desigur diferit. Se poate spune că o țară a atins nivelul al treilea de încredere atunci când apare o negociere stabilă despre servicii publice bazată pe faptul că funcționarii publici au încredere să depășească o identitate birocratică. Nivelul al patrulea este nivelul la care intervin reformatorii pentru reechilibrarea sistemului administrativ instituit la nivelul trei. Ei urmăresc să permită și să încurajeze funcționarii să își construiască identități bine definite, astfel încât aceștia să poată mobiliza acțiuni în cadrul organizațiilor lor pentru a aborda provocările apărute într-un mod adaptativ. Ultimul nivel, al cincilea, este nivelul la care funcționarii au încredere să facă contribuții discreționare la nivelul conducerii politice. În consecință, funcționarii vor acționa pe deplin în limitele încrederii și urmărilor nivelului patru din cadrul acestui proces. Este totuși probabil să rămână o provocare în ceea ce privește aspectul învățării, deoarece oficialii guvernamentali încearcă să învețe cum să adopte progresele continue în digitalizare.

Ultimul subcapitol analizează care sunt politicile publice în privința guvernării electronice, făcând referire la modalitățile prin care statul poate încuraja participarea cetățenilor la e-guvernare printr-o serie de mijloace fiscale. De asemenea, am făcut referire la un domeniu relativ nou, cel al știrilor false, față de care statele încep să ia măsuri pentru a-l putea reglementa în măsura în care reușesc acest lucru.

În cadrul *Capitolului III – Viitorul guvernării electronice. Perspective ale Inteligenței Artificiale în contextul guvernării viitorului* am în vedere un concept care a fost tratat în trecut ca un motiv ce putea fi găsit doar în lucrările cu tematică science fiction și de cele mai multe ori pus într-o lumină nefavorabilă și îmbrăcată de scepticism, reprezintă în zilele noastre o realitate care influențează într-o măsură sau alta viețile noastre, avansul tehnologic sau societatea în genere. Simplul fapt că există inteligență dincolo de organismele vii și că înmagazinează pe zi ce trece informații care îi permit un grad de autonomie mai mare și o putere de prelucrare mai avansată aduce noi perspective asupra a cum va arăta viitorul, ghidat de inteligența artificială și de capacitățile ei. O analiză asupra inteligenței artificiale presupune

un grad semnificativ de conceptualizare, un istoric relevant, cum se situează astăzi și aplicațiile sale, alături de așteptări asupra viitorului și rolului pe care inteligența artificială îl va juca în acesta.

Am definit așadar inteligența artificială, ea reprezentând, conform Encyclopedia Britannica, „capacitatea unui computer digital sau a unui robot controlat de computer de a îndeplini sarcini asociate în mod obișnuit cu ființe inteligente”⁶. Unul din pionerii acestui concept, John McCarthy, o definește drept „știința și ingineria realizării de mașinării inteligente”⁷, preconizând faptul că inteligența nu va rămâne un atribut pur organic. Trăsătura principală accentuată de definiție este capacitatea de replicare a acțiunilor desfășurate de organismele inteligente, fie că vorbim de recunoașterea unor obiecte sau ființe după elemente distinctive (culoare, formă, mișcare, trăsături particulare), recunoașterea și traducerea unor anumite limbaje, asimilarea și luarea de decizii, adoptarea unui anumit model de gândire sau înmagazinarea și reproducerea informației, sferile în care se întinde aceasta fiind vaste. Un aspect important al inteligenței artificiale este rolul pe care componenta umană îl joacă în cadrul inteligenței artificiale, rol ce constituie și una din limitările centrale pe care le presupune inteligența artificială. Astfel, aceasta funcționează în limitele în care omul stabilește parametrii și deservește scopurilor acestuia, orice grad de autonomie fiind limitat la interesul creatorilor.

Există e o serie de aplicații ale inteligenței artificiale pe care le-am tratat din mai multe perspective: Utilizarea inteligenței artificiale din perspectiva utilizatorului obișnuit, în educație, în securitatea națională, dar și în administrația publică.

Am încheiat capitolul cu o serie de perspective ale inteligenței artificiale. Inteligența artificială devine din ce în ce mai integrată în viețile noastre, multe din lucrurile pe care le folosim înglobând o formă sau alta a inteligenței artificiale. Cum este de așteptat, formele existente și viitoare de inteligență artificială vor stoca și procesa informație până în punctul în care majoritatea domeniilor vor fi impactate de utilizarea unor astfel de tehnologii. Totodată, dezbaterea în privința gradului în care inteligența artificială va putea înlocui anumite sarcini îndeplinite de om nu mai cuprinde întrebări de tipul „dacă”, ci mai degrabă „când” sau „cum” din perspectivă economică, tehnologică sau profesională⁸.

⁶ Encyclopedia Britannica, disponibil la adresa <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>, ultima data accesat 28.05.2023

⁷Stephanie, Dick, „Artificial Intelligence”, *Harvard Data Science Review*, 1(1), 2019, <https://doi.org/10.1162/99608f92.92fe150c>

⁸ World Economic Forum, Artificial Intelligence, Here's how experts see AI developing over the coming years. 2023, disponibil la adresa <https://www.weforum.org/agenda/2023/02/experts-ai-developing-over-the-coming-years>, ultima data accesat 18.05.2023

În cadrul *Capitolului IV- Măsurarea guvernării electronice* am analizat punctele de referință ale guvernării electronice care sunt utilizate pentru a evalua progresele realizate de țări sau de autorități naționale și locale pe o perioadă de timp și pentru a le compara cu performanța altor țări. O evaluare concentrată a guvernării și a altor inițiative precum comerțul electronic, educația electronică, sănătatea electronică și știința electronică este esențială pentru ca o țară să înregistreze un progres socio-economic substanțial. Reperetele pot avea un impact practic semnificativ, atât politic, cât și potențial economic, influențând dezvoltarea inițiativei în domeniul politicilor e-guvernării. În consecință, rezultatele studiilor de comparare și de clasificare, în special a proiectelor globale realizate de organizații internaționale, atrag considerabil interesul unei varietăți de observatori, inclusiv a guvernelor.⁹

Există o serie de beneficii rezultate din compararea e-guvernării care se împart în trei categorii¹⁰:

- măsurarea realizării retrospective, care ajută factorii de decizie politică să compare cum se clasează țara sau agenția lor condițiile e-guvernării;
- cartografierea direcției și a priorităților prospective pe care decidenții politici le pot folosi pentru a lua decizii strategice și pentru a identifica cursurile adecvate de acțiune;
- responsabilizarea factorilor de decizie guvernamentali în ceea ce privește investițiile în e-guvernare.

Necesitatea unei monitorizări și a unei evaluări continue a progreselor guvernamentale a dus la dezvoltarea unor instrumente și modele relevante. Aceste proiecte sunt conduse în principal de organizații și se disting în următoarele trei categorii: guvernamentale, academice și organizații independente. Cu toate acestea, conceptul de evaluare a e-guvernării este foarte larg și o căutare relevă rezultate diferite în cadrul studiilor care produc uneori și rezultate necomparabile. Din acest motiv, este esențial să separăm aceste evaluări în trei categorii în funcție de unitatea lor de analiză¹¹:

1. Evaluarea site-urilor web guvernamentale.
2. Evaluarea acțiunilor, politicilor și planurilor de investiții în servicii online ca parte a unui plan strategic de e-guvernare.
3. Evaluarea și compararea performanțelor țărilor în domeniul e-guvernării (*benchmarking*).

⁹ Frank, Bannister, „The curse of the benchmark: an assessment of the validity and value of e-government comparisons”, *International Review of Administrative Sciences*, 73(2), 2007 pp.171–188

¹⁰ Abebe, Rorissa, Dawit, Demissie, Theresa, Pardo, „Benchmarking e-Government: a comparison of frameworks for computing e-Government index and ranking”, *Government Information Quarterly*, 28, 2011, pp.354–362.

¹¹ Eleftherios, Siskos, Dimitris, Askounis, John, Psarras, „Multicriteria decision support for global e-government evaluation”, *Omega*, 46, 2014, pp. 51-63

Conceptul de *benchmarking* este important în guvernarea electronică pentru că ne dă posibilitatea să avem o serie de standarde internaționale la care ne putem raporta atunci când studiem guvernarea electronică sau când statele doresc să se compare între ele în ceea ce privește progresul din acest domeniu.

De asemenea, există mai mulți indici folosiți la nivel internațional pentru a măsura guvernarea electronică printre care: *BSA Global Cloud Computing Scorecard*, *Cloud Readiness Index*, *Digital Economy and Society Index*, *E-government Development Index*, *E-participation Index*, *E-government Benchmark*, *Global Open Data Index*, *ICT Development Index*, *Network Readiness Index*, *Open Data Barometer*, *OURdata Index*, *Waseda Index*, *Web Index*. Am dezvoltat fiecare dintre acești indici pentru a analiza ce măsoară fiecare și cum ne pot ajuta în stabilirea unei măsurători unitare a guvernării electronice.

În cadrul *Capitolului V - Metodologia și desfășurarea cercetării* fac referire pe larg la scopul, obiectivele, întrebările și ipotezele de cercetare pe care le-am propus în cadrul acestei lucrări de doctorat. Tot aici construiesc și instrumentarul metodologic utilizat, amintind de metodele teoretice de cercetare dar și de metoda practică aplicată, cea a chestionarului. Printre altele, am folosit mai multe metode printre care studiul documentelor juridice, analiza literaturii de specialitate pentru a atinge obiectivele propuse în cadrul acestui demers de cercetare. De asemenea, au rezultat și o serie de limite ale cercetării, atât în partea teoretică cât mai ales din perspectiva chestionarului utilizat. Acesta a reunit mai multe secțiuni, după cum urmează: Acces la mijloace digitale de comunicare, Utilizarea mijloacelor de comunicare digitale, Informare online și știri false (fenomenul *Fake News*), Alegeri electorale și participare politică, Votul electronic și o serie de Date de identificare. Am tras o serie de concluzii din două perspective, una cantitativă și una calitativă.

În cadrul *Capitolului VI – Digitalizare la nivel european. Evoluție și implicații* am atins obiectivul propus al studiului cadrului legislativ al Uniunii Europene privitor la guvernarea electronică și cum a evoluat acesta în ultimii ani. Am clasificat cele mai importante măsuri pe care instituțiile europene le-au implementat pentru a menține toate statele competitive la nivel mondial. Măsurarea guvernării electronice la nivel european este foarte importantă și se face preponderent printr-un instrument dezvoltat de Uniune, Indicele Economiei și Societății Digitale. DESI (*Digital Economy and Society Index*) monitorizează performanța digitală în general la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene. În acest sens, bazându-se pe instrumente solide de colectare și de analiză a datelor, rapoartele publicate anual oferă o imagine specifică și obiectivă asupra performanței statelor membre în ceea ce privește

conectivitatea la internet, competențele digitale deținute de către cetățeni, activitățile online întreprinse de cetățeni și posibilitatea accesării de servicii publice digitale.

Indicele Economiei și Societății Digitale propune 5 dimensiuni (fiecare cu indicatori unici de măsură)¹²:

- Conectivitate;
- Competențele digitale ale capitalului uman;
- Modalitățile de utilizare a internetului (preferința pentru rețele sociale, comunicare, culegere de informații sau tranzacții online);
- Digitalizarea economiei (e-comerț, îndreptarea afacerilor către mediul online etc.);
- Digitalizarea serviciilor publice (e-guvernare, e-sănătate etc.).

Am cercetat o evoluție a acestui indice din anul 2014 și am analizat cum au evoluat statele europene până în anul 2022. Am putut observa că statele cele mai dezvoltate din punct de vedere economic au fost mai dispuse să investească pentru a avea servicii publice digitale de calitate, un capital uman bine pregătit și o infrastructură care să le permită obținerea unor scoruri mari la această măsurare. Pe de altă parte, țări ca România și Bulgaria au rămas în urmă la acest capitol și nu au perspective bune de dezvoltare, având în vedere faptul că nu se fac investiții destul de mari pentru a recupera decalajul înregistrat până acum.

Ultima parte a acestui capitol a fost dedicată perspectivelor guvernării electronice în cadrul Uniunii Europene și care sunt planurile pentru viitorul apropiat pe care Uniunea le-a adoptat pentru a rămâne competitivă într-un mediu tot mai complex la nivel internațional.

În cadrul *Capitolului VII – Digitalizare la nivel național. Evoluție, măsuri și instituții* am analizat inițiativele din domeniul guvernării electronice în România și au originea încă de la începutul anilor 2000. O primă astfel de inițiativă s-a produs în anul 2002 odată cu lansarea sistemului eProcurement. Prin intermediul acestui sistem se urmărea îmbunătățirea transparenței și controlului achizițiilor publice, doar că lansarea portalului privitor la societatea informațională a avut loc în anul 2003. Prin acest portal se oferea acces la toate informațiile instituțiilor centrale și locale și se permitea descărcarea formularelor folosite de diferite instituții publice. Totodată, exista posibilitatea completării anumitor formulare prin intermediul internetului. Au urmat apoi mai multe măsuri luate în acest domeniu de autoritățile române pe care le-am analizat pe larg într-un subcapitol dedicat.

¹² Reprezentanța Comisiei Europene în România, *Indicele economiei și societății digitale 2020*, disponibil la https://ec.europa.eu/romania/news/20200611_raport_rezilienta_digitala_ro, accesat la 23.05.2023

Toate aceste inițiative au nevoie de o măsurare pentru a vedea care este progresul înregistrat de țara noastră și care sunt capitolele la care decidenții politici ar trebui să acorde mai multă atenție. Am folosit aici Indicele Economiei și Societății Digitale, de această dată centrat mai degrabă pe situația României și am observat că la toate capitolele sunt aspecte de îmbunătățit.

Din păcate, în ceea ce privește perspectivele de dezvoltare ale țării noastre, având în vedere experiența ultimilor ani, putem afirma că decalajul pe care îl avem de recuperat față de media Uniunii Europene este uriaș și va trebui să avem o implementare consecventă a măsurilor care să implice mai mult cetățenii în procesul guvernării prin mijloace digitale. Până acum însă, deși au existat tot felul de planuri și strategii la nivel național, platformele implementate au avut de multe ori probleme de funcționare iar autoritățile locale au încercat să găsească soluții pentru propriile probleme cu rezultate diverse.

Capitolul VIII. Comportamentul digital al tinerilor. Dimensiunea digitală a politicilor de tineret a făcut trecerea spre sectorul de tineret și tineri în general. În cadrul acestui capitol am analizat mai multe aspecte ce țin de implicarea tinerilor la nivel european și cum pot fi aceștia încurajați să se implice și la nivel național. Astfel, am vorbit despre o serie de *instrumente pentru participarea tinerilor*, care se bazează în primul rând pe formarea pentru participarea tinerilor în societate. Participarea tinerilor la comunicarea mass-media, mai ales în arena digitală a mijloacelor internetului, schimbă radical felul în care ei înțeleg lumea. Această participare permite tinerilor să înțeleagă și construcția informației, dar și dezvoltarea facultăților critice necesare. Un alt aspect important pentru tineri este promovarea organizațiilor de tineret și participarea tinerilor la organizațiile non-guvernamentale (ONG-uri) și partide politice. Nu este însă de ajuns pentru că autoritățile naționale și locale ar trebui să acorde un sprijin real pentru structurile de participare a tinerilor: consiliile de tineret, parlamentele de tineret, forumuri de tineret dacă își doresc viitori cetățeni implicați civic în societate. În ceea ce privește tinerii și educația, școala este o instituție în care tinerii petrec o parte considerabilă a vieții lor și unde urmează un program educațional oficial, dar este și un loc unde se formează multe dintre punctele lor de vedere și perspectivele asupra vieții.

Incluziunea politică a tinerilor este susținută în mod esențial pentru a consolida principiile care stau la baza democrației reprezentative și pentru a îmbunătăți calitatea proceselor democratice. Susținătorii invocă Declarația Universală a Drepturilor Omului, care susține că reprezentanții parlamentari vor fi aleși prin „vot universal și egal” (articolul 21.3). Astfel, doar argumente întemeiate ar putea justifica retragerea unui drept civil de la cetățenii mai tineri, fapt care altfel ar fi considerat discriminare instituționalizată. Cu toate acestea,

inclusiunea cetățenilor mai tineri în electorat rămâne foarte dezbătută în forurile academice și publice, criticii susținând că tinerii nu merită acest drept și ar putea pune în pericol calitatea democrațiilor statelor din cauza dezangajării lor politice. În consecință, au fost prezentate numeroase argumente pentru a justifica refuzul acestui drept.¹³

O relație tot mai prezentă, aceea dintre tineri și fenomenul *Fake News* a fost abordată în cadrul acestui capitol. Rețelele de socializare au făcut ca accesul și schimbul de știri și informații în formă scrisă, verbală și vizuală să fie foarte convenabil și ușor. Drept urmare, răspândirea știrilor false a fost un fenomen în creștere. În linii mari, termenul de știri false a fost denumit propagandă, înșelăciune, manipulare, fabricație, satiră de știri și parodie de știri. Definiția lui Bakir și McStay ca fiind „fie complet falsă, fie care conține elemente înșelătoare în mod deliberat încorporate în conținutul sau contextul său”¹⁴. De obicei, este difuzat online și are un obiectiv specific de a folosi emoția pentru a genera atenție și timp de vizionare către scopuri precum mesajele în jurul unor teme dezbinătoare; deteriorarea imaginii și intimidarea presei, crearea unor povești total neadevărate.

Am finalizat cu o serie de rezultate pe care le-am extras din aplicarea chestionarului cu un număr de 1137 de răspunsuri referitoare la activitatea digitală a tinerilor. Așa cum era de așteptat, foarte mulți dintre aceștia folosesc internetul aproape zilnic, însă mai degrabă în scop personal, pentru divertisment, decât pentru a interacționa cu instituțiile statului. Mulți dintre aceștia au fost reticenți față de implicarea politică, votul electronic iar interacțiunea cu instituțiile statului folosind doar mijloace digitale pare încă dintr-o lume prea îndepărtată. În urma analizei statistice putem afirma că există o serie de variabile care influențează intenția votului electronic ce poate fi înțeles ca o formă de participare digitală a cetățenilor, mai ales a tinerilor. Printre acestea se numără combaterea știrilor false și încrederea în informațiile transmise de instituțiile publice prin mijloace digitale. Reprezentarea politică este un alt factor important în ceea ce privește intenția de vot, intenția de participare crescând o dată cu creșterea reprezentării politice.

¹³Maria, Borg, Andrew, Azzopardi, „Political interest, recognition and acceptance of voting responsibility, and electoral participation: young people’s perspective”, *Journal of Youth Studies*, 2021, DOI: 10.1080/13676261.2021.1902963

¹⁴Vian, Bakir, Andrew, McStay, „Fake news and the economy of emotions: Problems, causes, solutions”, *Digital Journalism*, 2017, pp.1–22. doi:10.1080/21670811.2017.1345645

